

TAMMELAN KUNTA

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS 2020

18.5.2021

Kuva: Antti Alasentie

Sisällysluettelo

1. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA	3
Kokoonpano	3
Tehtävät ja toiminnan tarkoitus	3
Tilintarkastus	3
Toimintamuodot, arvioinnin painopisteet, kertomuksen painopisteet	4
Sidonnaisuuksien valvonta	5
2. SELVITYKSET TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODEN 2019 ARVIOINTIKERTOMUKSEN JOHDOSTA	5
1. Miten kunta on onnistunut kunnan hankintojen kilpailutuksessa?	5
2. Mitkä ovat kunnan alijäämäisen talouden tasapainotustoimenpiteet?	6
3. Miten voidaan vahvistaa kunnan hallinto- ja talousosaamista päätöksenteon tueksi?	7
4. Milloin kuntaan laaditaan päätöksentekoprosessissa ja kokousmenettelyssä noudatettavat hyvän hallinnon periaatteet?	8
3. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	8
3.1 Nykyinen kuntastrategia	8
3.2 Strategiset tavoitteet ja niiden toteutuminen	8
3.3 Sitovien vuositavoitteiden (hyötytavoitteiden) toteutuminen	11
4. TALOUDEN ANALYYSI	14
5. HENKILÖSTÖ	16
6. KUNTAKONSERNILLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	16
7. TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	17
8. TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KUNNANVALTUUSTOLLE	18

1. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA

Kokoonpano

Kunnanvaltuusto on valinnut 19.6.2017 toimikaudelle 2017-2020 tarkastuslautakuntaan seuraava jäsenet ja varajäsenet:

Varsinainen jäsen

Antti Alasentie, puheenjohtaja
Taito Syrjälä, varapuheenjohtaja
Auli Rantanen
Jenni Rauhaniemi
Keijo Virtanen

Henkilökohtainen varajäsen

Jarkko Koivula
Heikki Sillanpää
Kristiina Liinaharja
Santra Rauhaniemi
Mika Laine

Lautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Puheenjohtaja on toiminut myös pöytäkirjanpitäjänä.

Tehtävät ja toiminnan tarkoitus

Tarkastuslautakunnan tehtävät on säädetty kuntalain 121 §:ssä. Lautakunnan tehtävänä on mm. arvioida ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutuneet kunnassa ja kuntakonsernissa sekä onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lautakunta laatii arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset.

Lautakunta valmistelee valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat ja huolehtii tilintarkastuksen suorittamisesta.

Tilintarkastus

Kunnanvaltuusto päätti 7.2. valita vuosille 2020-2021 tilintarkastusyhteisöksi BDO Auditor Oy:n ja nimetä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi JHT, HT Minna Ainasvuoren, jota on avustanut tarkastaja, erityisasiantuntija Kirsi Pelvola.

Vastuunalaista tilintarkastajaa ja avustavaa tarkastajaa on kuultu lautakunnassa tilintarkastuksen osalta. Vastuunalainen tilintarkastaja on raportoinut lautakunnalle tarkastussuunnitelmansa toteutumisesta ja antanut lautakunnalle tarkastuksista väliraportin ja tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä loppuraportin.

Toimintamuodot, arvioinnin painopisteet, kertomuksen painopisteet

Lautakunta on kokoontunut vuoteen 2020 kohdistuvaa arviointia varten 7 kertaa. Lautakunta on valmistellut työnsä järjestämiseksi arviointisuunnitelman toimikaudeseen 2017–2021. Lautakunnan arviointi perustuu kunnanvaltuuston hyväksymään vuoden 2020 talousarvioon, kunnanhallituksen hyväksymään tilinpäätökseen, henkilöstökertomukseen, tilintarkastajan tarkastusraportteihin ja tilintarkastuskertomukseen. Kunnan toimintaan liittyviä arvioita ja palautetta lautakunnan jäsenet ovat saaneet myös ja kunnan henkilöstöltä.

Lautakunta on kuullut kokouksissaan arviointikertomuksen laadintaan liittyen seuraavia henkilöitä:

18.9.2020	vastuunalainen tilintarkastaja Minnan Ainasvuori, tarkastaja Kirsi Pelvola, kunnanhallituksen puheenjohtaja Simo Pärssinen, henkilöstöpäällikkö Leena Ahola, hallintopäällikkö Petri Pakarimäki ja tekninen johtaja Hannu Jalava
6.11.2020	sivistystoimenjohtaja Pekka Lintonen, hallintosihteeri Mia Spelman-Mäenhovi ja kunnanjohtaja Kalle Larsson
29.1.2021	tarkastaja Kirsi Pelvola, kunnanjohtaja Kalle Larsson, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Ismo Ojansuu ja henkilöstöpäällikkö Leena Ahola
12.3.2021	johtava rakennustarkastaja Jukka Laaksonen, talonrakennusmestari Mika Suontausta, henkilöstöpäällikkö Leena Ahola ja tekninen johtaja Hannu Jalava
16.4.2021	kunnanhallituksen puheenjohtaja Simo Pärssinen, kaavoittaja Miika Tuki ja hallintopäällikkö Petri Pakarimäki
7.5.2021	sivistystoimenjohtaja Pekka Lintonen, tarkastaja Kirsi Pelvola
18.5.2021	vastuunalainen tilintarkastaja Minnan Ainasvuori

Lautakunta on tarkastusvuoden aikana tutustunut kunnan teknisen varikon toimintaan ja Tammelan VPK:n toimitiloihin Tammelan Paloasemalla, esittelijöinä talonrakennusmestari Mika Suontausta ja maanrakennusmestari Heimo Tuomola.

Vuonna 2020 lautakunnan arvioinnin kohteena olivat mm. kunnan hallinto- ja talousosaaminen, kunnan hankintaosaaminen, päätösten täytäntöönpano sekä henkilöstökyselyjen tulosten käsittely.

Sidonnaisuuksien valvonta

Kuntalain 84 §:ssä on säännökset laissa tarkoitettujen luottamushenkilöiden ja vi-
ranhaltijoiden on sidonnaisuusilmoitusten antamisesta tarkastuslautakunnalle.

Lautakunta on kokouksissaan 7.2., 26.3., 14.5., ja 18.9. käsitellyt sidonnaisuuk-
sissa tapahtuneet muutokset ja saattanut ne kunnanvaltuuston tietoon.

2. SELVITYKSET TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODEN 2019 ARVIOINTIKERTOMUK- SEN JOHDOSTA

Kunnanvaltuusto päätti kokouksessaan 1.6.2020 pyytää kunnanhallitukselta kunta-
lain mukaisen selvityksen arviointikertomuksesta aiheutuvista toimenpiteistä. Kun-
nanvaltuusto hyväksyi 26.10.2020 toimialojen antamat selvitykset.

1. Miten kunta on onnistunut kunnan hankintojen kilpailutuksessa?

Toimialan selvitys

Kunnan kilpailutukset ovat onnistuneet pääosin hyvin ja niissä on saatu kustannus-
tehokkaasti ostettua palveluita. Kunta on myös hyödyntänyt valtakunnallisia yhteis-
kilpailutuksia. Valtakunnalliset kilpailutukset usein poissulkevat paikallisia pienem-
piä tarjoajia ja suosii valtakunnallisia toimijoita.

Sivistyspalveluiden suurin ja haastavin hankintakokonaisuus on ollut kuljetushan-
kinnat. Palveluiden käyttäjien taholta on jonkin verran tuotu esiin tyytymättömyyttä
kuljetuspalveluiden toimivuudesta, joita pyritään huomioimaan tulevissa kilpailutuk-
sissa.

Teknisten palveluiden erityishankinnoissa on vuosien aikana ollut jonkin verran
vaikeuksia, riippumatta siitä, onko kilpailutus toteutettu virkamiesvoimin tai yhteis-
työssä luottamushenkilöiden kanssa.

Kunnan hankinnoissa tulisi jatkossa keskittyä laatuun ja toimintavarmuuteen, hin-
nan sijasta. Hinta valinnan perusteena on helppo vertailtavuuden vuoksi, mutta
saattaa johtaa sopimuskauden osalta toiminnan kannalta hankaliin tilanteisiin.
Myös suorien tarjouspyyntöjen laatimisen lisäksi tulee jatkossa vahvistaa markki-
navuoropuhelun roolia osana kunnan hankintoja. Henkilökuntamäärä on viime
vuosina ollut laskeva, joka on johtanut laajeneviin tehtävänkuviiin ja henkilöstön
kertomana kiireen tunteen lisääntymiseen sekä hallittavan tietomäärän liialliseen

kasvuun. Jotta hankintaosaamista voidaan lisätä, tulee toimenkuvia uudelleen järjestellä ja varautua henkilökunnan kouluttamiseen. Seudullisesti voisi selvittää yhteiskäytössä olevan hankinta- ja kilpailutusosaamisen tukipalvelun perustamista.

2. Mitkä ovat kunnan alijäämäisen talouden tasapainotustoimenpiteet?

Toimialan selvitys:

Kunnan alijäämäinen taloustilanne on ollut tiedossa jo pitkään ja useita talouden tasapainottamishoelmia on laadittu joko ulkopuolisen konsultin avulla tai henkilökunnan toimesta. Kunnassa on ollut käytössä myös talouden tasapainottamisryhmä, missä oli edustettuna kunnan päätöksentekijöitä ja viranhaltijoita. Laadituissa esityksissä on esitetty toimia kunnan talouden tasapainottamiseksi.

Sivistyspalveluiden talouden tasapainottamistoimet muodostuvat lapsimäärän laskusta aiheutuvista henkilöstövähennyksistä. Vähennykset koskevat sekä perusopetusta, että varhaiskasvatusta. Perusopetuksessa henkilöstön vähentäminen on toteutettava palveluverkon tiivistämisellä ja koulukeskuksen henkilöstömäärän tarkistamisella. Palveluverkon tiivistämisessä mahdollisia tarkastelun kohteita ovat Myllykylän, Teuron ja Portaan yksiköt. Varhaiskasvatuksessa palveluverkon tarkastelu koskee Haitulat-yksikköä ja Portaan yksikköä.

Teknisten palveluiden toiminta on todettu ulkopuolisen tahon laatimassa esityksessä kustannustehokkaaksi. Käytännössä tämä on tarkoittanut, että viime vuosien talouden tasapainottamistoimenpiteet ovat näkyneet kuntalaisille palvelujen heikkenemisenä (mm. katujen aurauksen vähentäminen, katuvalaisinten sammutukset, siivouksen vähentäminen, yksityistieavustusten karsiminen), ja toisaalta kunnan omistamien rakennusten korjausvelan vääjäämättömänä kasvuna. Korjausten ja rakennusten ylläpitokustannusten vähentämiseksi pyritään kunnan palveluille tarpeettomimpia kiinteistöjä myymään eteenpäin. Henkilöstön osalta vähennykset ovat nykytilanteessa yksittäisiä ja johtuvat lähinnä eläköitymisistä, mikä aiheuttaa suuria vaikeuksia ylläpitää nykyistä palvelutasoa vähemmällä henkilöstöllä. Seudun kuntien teknisillä toimilla on myös esitykset ja aikataulut seudullisen yhteistyön lisäämiseksi.

Riippumatta vaalien läheisyydestä, virkamiesjohdon vastuulla on esittää toimia kunnan talouden tasapainottamiseksi. Esitysvelvollisuuden olemassaolosta on huomauttanut myös tilintarkastaja virkamiesjohtoa. Kunnanjohtaja tulee esittämään vielä tämän valtuustokauden aikana veroprosenttien korottamista sekä palveluverkkoa karsivia esityksiä, että kunnan talous saadaan palautettua kestäväälle uralle.

3. Miten voidaan vahvistaa kunnan hallinto- ja talousosaamista päätöksenteon tueksi?

Toimialan selvitys:

Tammelan kunnan henkilökunta on vastuullista ja vahvaa asiantuntijuutta omaavaa. Monilla on pitkä kunnallinen ura takana, luoden vahvan pohjan tilannekuvan luomiselle kunnan taloudellisesta tilanteesta. Kunnan hallinto- ja talousosaaminen on keskittynyt harvalukuiselle joukolle, josta tällä hetkellä muodostuu riskiorganisaatio. Vuosi 2021 tulee olemaan uusien henkilöiden perehdyttämiseen keskittyvä toimintavuosi. Kun hallinnon organisaatiorakenne saadaan rakennettua tavoitetilaan, voidaan arvioida osaamisen taso ja toimintavarmuus. Tämä arviointi voidaan tehdä aikaisintaan vuonna 2022.

Pienellä kunnalla on joko oltava seudullinen verkosto tukipalveluja tarjoamaan, tai erityisosaaminen on ostettava yksityisiltä palveluntarjoajilta (juridiset palvelut, hankintapalvelut yms.). Henkilökunnalle on tarjottava entistä kattavammin mahdollisuus kouluttautua ja hankkia työkaluja osaamisen ajan tasalla pitämiseen ja tulevien haasteiden kohtaamiseen (kestävä kehitys, ilmastonmuutos, vähähiilisyys, kasvava osallistamistarve, sote-uudistus yms.).

Seuraavan valtuustokauden alussa on keskityttävä luottamushenkilöiden kouluttamiseen kunnan hallintoon ja talouteen, lautakunnan jäsenet on perehdytettävä hyvin lautakunnan asioihin. Koulutuksella luodaan yhteinen tilannekuva kunnan taloudesta. Yhteinen tilannekuva turvaa kunnan itsenäisyyden.

Virkamiesjohdon näkökulmasta huolestuttavana piirteenä on pidettävä virkavastuulla tehtyjen esityksien faktojen kyseenalaistaminen. Esitykset valmistellaan aina käytettävissä olevan tiedon valossa, virkavastuullisesti. Demokratiaan kuuluu oikeus olla käsiteltävästä asiasta erimieltä. Myös erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen esittäminen on osa kunnallishallintoa. Jatkon osalta olennaista on luottamuksen vahvistaminen. Virkamiesjohdon tavoitteena on vain kunnan itsenäisenä säilyttäminen, vaikka se vaatisi kipeitä esityksiä päätöksentekoon.

4. Milloin kuntaan laaditaan päätöksentekoprosessissa ja kokousmenettelyssä noudatettavat hyvän hallinnon periaatteet?

Toimialan selvitys:

Hyvän hallinnon periaatteista laadittu asiakirja käsitellään kunnanhallituksessa 19.10.2020 ja viedään valtuuston hyväksyttäväksi.

Kunnanvaltuusto on 26.10. 2020 hyväksynyt Tammelan kunnan päätöksentekoprosessissa ja kokousmenettelyssä noudatettavat hyvän hallinnon periaatteet voimaan välittömästi ja velvoitti, että lautakunnat käsittelevät periaatteet.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnanhallituksen antamat vastineet ovat riittäviä ja asianmukaisia.

3. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

3.1 Nykyinen kuntastrategia

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntalain mukaisen Tammelan kunnan kuntastrategian kokouksessaan 9.11.2015. Strategiassa on päätetty Tammelan visiosta, arvoista ja poikkihallinnollista kehitysohjelmista. Tämä strategia luo strategiaperustan, jonka pohjalta Tammelan talousarviot ja taloussuunnitelmat valmistellaan.

Strategiaan sisältyvät valtuustokauden mittaiset poikkihallinnolliset kehitysohjelmat, joiden aihealueet ovat seuraavat:

- Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut
- Asiakas- ja tehtävälähtöiset palveluprosessit
- Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjyys
- Hyvinvoipa, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö

Kunnanvaltuusto hyväksyi 27.5.2019 poikkihallinnollisten kehitysohjelmien ohjelmasuunnitelmat ja päätti huomioida suunnitelmien toimenpide-ehdotukset talousarviosuunnittelussa vuosittaisen talousarvioraamin puitteissa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kuntastrategia on vanhentunut ja se tulee päivittää tosiasialliset lähtökohdat huomioiden.

3.2 Strategiset tavoitteet ja niiden toteutuminen

Kehitysohjelmista on johdettu valtuustotasolla sitovat strategiset tavoitteet vuodelle 2020. Kunnan tilinpäätöksessä 2020 on esitetty ohjelmien hyötytavoitteet, toimenpiteet, kuvaus, mittarit ja toteutuma 2020.

Maailmanlaajuinen koronaepidemia on vaikuttanut osaltaan siihen, että kaikkia tavoitteita ei kertomusvuonna saavutettu.

Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut

Koronapandemia on vaikuttanut mm. liikuntapalvelujen tavoitteiden saavuttamiseen. SISOTE ja HYTE -kehittämistyön tavoitteet on kirjattu, mutta toteutumisesta ei ole jostakin syystä tietoa.

Yhtenäiskoulun arkkitehtisuunnittelija jouduttiin kilpailuttamaan uudelleen, joten ei päästy tavoitteeseen. Kunnanvaltuusto päätti jo joulukuussa 2018 uuden yhtenäiskoulun rakentamisesta.

Kunnanhallitus teki vasta 20.1.2020 päätöksen arkkitehtisuunnittelun aloittamisesta, rakentamisaikataulusta, oppilasmitoituksesta ja rakennustoimikunnasta.

Kunnanhallitus päätti 17.2.2020 kilpailuttaa arkkitehti- ja pääsuunnittelijan hankinnan. Valintaperusteena oli yhden koulun suunnittelu viiden viimeisen vuoden aikana sekä halvin hinta. Valituksi tuli arkkitehtitoimisto, jonka työn tuloksiin rakennustoimikunta ei ollut tyytyväinen. Kunnanhallitus päätti 5.10.2020 purkaa suunnittelusopimuksen ja valitsi 21.12.2020 arkkitehti- ja pääsuunnittelijaksi Luovaus Arkkitehdit Oy:n.

Oli kulunut lähes kaksi vuotta siitä, kun kunnanvaltuusto oli tehnyt päätöksen uuden yhtenäiskoulun rakentamisesta. Kunnanvaltuuston yhtenäiskoulun rakentamista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa jarruteltiin hyvän hallintotavan vastaisesti lähes kaksi vuotta.

Asiakas- ja tehtävälähtöiset palveluprosessit

Kumppanuuspöytiä ei toteutettu koronarajoituksista johtuen. Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko toteutuksessa voinut käyttää apuna sähköisiä kokousmenetelmiä, kuten Teamsia?

Osallistava budjetointi ei toteutunut. Tarkastuslautakunta kysyy syytä tavoitteen toteutumattomuudelle.

Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjäys

Vetovoima ja tunnettavuus näyttää painottuneen enimmäkseen luontomatkailun infra-hankkeisiin. Kunnan vetovoimahankkeiden tulee olla sellaisia, joilla kunnan vetovoimaa kehitetään siten, että siitä on hyötyä myös kunnan taloudelle verotulojen kautta.

Kumppanuuspöytä Norrintie 4 koulurakennuksen tulevasta käytöstä ei toteutunut. *Tarkastuslautakunta kysyy, miksi tavoite ei toteutunut?*

Asukkaiden, asukasyhteisöjen ja yritysten aktiivinen osallistuminen / osallistaminen kunnan suunnitteluprosesseihin ja vastuun jakaminen toimenpiteistä oli yksi tavoite. Osallistavia tapahtumia ei järjestetty lukuun ottamatta Porras-Riihivalkama vesihuoltolinjan maastokäyntejä. *Tarkastuslautakunta kysyy, miksi tavoite ei muilta osin toteutunut?*

Tavoite oli kehittää palautejärjestelmä kuntalaisille ja mitata toteutumista palautteiden määrällä. Tavoite ei toteutunut. *Tarkastuslautakunta kysyy, miksi tavoite ei toteutunut?*

Tavoite oli yrittäjyyden tukeminen sekä yritysten toimintaedellytysten kehittäminen. Eri viranomaisista ym. tahoista koostuva ryhmä ratkoo yhdessä yritysten ongelmia (ELMA-ryhmä). *Tarkastuslautakunta kysyy, miksi ryhmä ei kokoontunut?*

Tasokas ja vaivaton asuminen ja tonttivarannon varmistaminen oli yksi tavoite. Kunnassa myytiin yksi rivitalotontti ja yksi omakotitalotontti. Kunnalle ei hankittu uusia maa-alueita.

Kunnan vetovoima ja tunnettavuus on kertomusvuonna parantunut. Tällä ei kuitenkaan ole ollut mitään merkittävää vaikutusta kunnan asukasluvun saamiseksi takaisin nousu-uralle. Asukasluvussa oli nousua vain kuusi asukasta ja asukasluku oli vuoden lopussa 6 021 kun se seitsemän vuotta sitten oli vielä 6 395 asukasta.

Tarkastuslautakunnan esityksestä on aloitettu rakennusjärjestyksen päivittäminen mahdollisimman asukasmyönteiseksi.

Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö

Tavoitteena oli vetovoimainen työnantajaimago ja inspiroiva työympäristö. Palkanlaskennan kilpailutus on tehty ja ulkoisen palveluntuottajan HR-ohjelmisto on otettu koko henkilöstön käyttöön 1.12.2020 alkaen. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan kilpailutuksen tuloksena palvelun käyttöönottokustannukset olivat merkittävästi suuremmat kuin mitä hankintaa tehtäessä oli arvioitu. Tällä hankinnalla mitätöitiin yksi Forssan seudun kuntien yhteistyökohde hallinnon osalta.

Tilikaudella tuli laatia henkilöstön osaamiskartoitus, jonka keinoksi tavoiteltiin yliopisto-opiskelijan tutkimustyötä. Osaamiskartoitusta ei tehty, vaan se aiotaan toteuttaa osana uutta HR-ohjelmaa.

Hyvinvoiva, motivoitunut ja osaava henkilöstö -kehitysohjelman mukainen toimeenpano oli yksi tavoite. Tavoite oli kuvata kirjallisesti työn ja työelämän perustilanne, toimijoiden kompetenssit hyvinvoinnin edistämiseksi, henkilöstön hyvinvoinnin kokonaistilanne, työhyvinvointia kehittävien ja tukevien toimintojen määrittely ja hyvinvoinnin johtamisen rakenteet. Kirjallista kuvausta ei ole toteutettu. *Tarkastuslautakunta kysyy, miksi tavoite ei toteutunut?*

Henkilöstön hyvinvoinnin tilanne tuli kartoittaa henkilöstökyselyssä ja työterveyskyselyssä. Tarkastuslautakunta on saanut tietoonsa kyselyn tulokset. Tulosten perus-

teella muissa kunnan toimintayksiköissä asiat ovat pääasiassa kunnossa, paitsi kunnantalossa. *Tarkastuslautakunta kysyy, miten kunnantalons henkilöstön tilannetta aiotaan kehittää jatkossa?*

Tarkastuslautakunta toteaa, että koronavuonna moni valtuuston asettama vuositaivoite jäi toteutumatta. Toimintaa jouduttiin ajamaan alas ja ihmiset siirtyivät osin etätöihin. Valmiustyö koronan torjumiseksi häiritsi toimintaa, eikä tilivelvolliset ole välttämättä voineet itse vaikuttaa tavoitteiden toteutumiseen. *Tämän taakse ei kuitenkaan tule mennä jokaisen toteutumattoman tavoitteen osalta, joten tarkastuslautakunta toivoo kuitenkin vastauksia edellä esittämiinsä kysymyksiin.*

3.3 Sitovien vuositavoitteiden (hyötytavoitteiden) toteutuminen

Hallinto- ja kehittämispalvelut

Kunnantalons henkilöstöltä saadun palautteen mukaan muutokset hallinto-organisaatiossa ovat aiheuttaneet enemmän negatiivista kuin myönteistä palautetta. Tiedonkullussa koetaan edelleen olevan suuria ongelmia.

Kunnan yksi merkittävimmistä tehtävälueista on elinvoiman edistäminen. Tämä on "kuitattu" toteamuksella: "Tammelan kunta ostaa yrityspalvelut Forssan Yrityskehitys Oy:ltä". Tammela tulee saada jälleen houkuttelevaksi työ- ja asuinkunnaksi.

Kunnanvaltuusto hyväksyi 26.10.2020 toimialojen antamat selvitykset mm. tarkastuslautakunnan kysymyksestä "Miten voidaan vahvistaa kunnan hallinto- ja talousosaamista päätöksenteon tueksi?"

Selvityksessä todetaan mm. *"Kunnan hallinto- ja talousosaaminen on keskittynyt harvalukuiselle joukolle, josta tällä hetkellä muodostuu riskiorganisaatio. Vuosi 2021 tulee olemaan uusien henkilöiden perehdyttämiseen keskittyvä toimintavuosi. Kun hallinnon organisaatiorakenne saadaan rakennettua tavoitetilaan, voidaan arvioida osaamisen taso ja toimintavarmuus. Tämä arviointi voidaan tehdä aikaisintaan vuonna 2022.*

Pienellä kunnalla on joko oltava seudullinen verkosto tukipalveluja tarjoamaan tai erityisosaaminen on ostettava yksityisiltä palveluntarjoajilta (juridiset palvelut, hankintapalvelut yms.)."

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan organisaatiomuutokset eivät ole edistäneet hallinto- ja talousosaamista päätöksenteon tukena. Kunnassa on niukka resurssi näillä osa-alueilla. Nykyinen kuntaorganisaatio vaikuttaa olevan paremmin sopiva pienen 2000 asukkaan kuntaan kuin 6000 asukkaan Tammelan kuntaan.

Kunnanvaltuusto on 10.2.2020 hyväksynyt seudullisen yhteisesityksen Forssan seudun kuntien yhteistyön kehittämistä vuosina 2020-2024 selvitettävine yhteistyökohteineen ja aikatauluineen. Tammelan kunta on tehnyt vuosikautia menestyksekkäästi seutukunnallista yhteistyötä ja yhteistyön toivotaan jatkuvan edelleen yhdessä sovittun mukaisesti.

Kunnanvaltuustossa tehtiin vuonna 2018 aloite yritysvaikutusten arvioinnin syventämisestä. Yritysvaikutusten arviointi on otettu kunnassa käyttöön 2010 osana päätöksentekoa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan yritysvaikutusten arviointi on jäänyt pinnalliseksi, eikä sitä tosiasiallisesti ole toteutettu. Vaikka yritystoiminnan tukemisen palvelua ostetaan ulkopuoliselta, ei kunta saa itse unohtaa omaa rooliaan elinvoiman kehittäjänä. Kunnan on huolehdittava myös olemassa olevien yritysten tukemisesta, ja elinvoima on nähtävä laajempänä käsitteenä kuin uusien yritysten houkuttelemisena kuntaan ostopalvelun avulla

Sosiaali- ja terveystyöpalvelut

FSHKY:n toimintaan vuonna 2020 vaikutti huomattavasti korona lieveilmiöineen. Testaukset alkoivat maaliskuussa ja rokotukset saatiin käyntiin kuntayhtymässä juuri ennen vuodenvaihdetta alkaen kriittisten hoitotyöntekijöiden rokottamisella.

Kuntayhtymässä on suljettu tai supistettu väliaikaisesti toimintoja koronan leviämisen estämiseksi, esim. vanhusten intervalliosastot, kiireettömät operaatiot tai kehitysvammaisten jaksohoito.

Yöpäivystys Forssan sairaalassa sai jatkoa yhtymähallituksen äänestyksen jälkeen. Tämä vaati joitakin sopeuttamistoimia muilla FSHKYn sektoreilla.

Lääkäripula on huolestuttavaa, ostolääkäreiden määrä on kasvanut, pysyvää lääkärikuntaa on ollut haasteellista saada.

Lastensuojelussa on myös ajoittaista resurssipulaa.

Ympäristölautakunta

Tarkastuslautakunta sai ympäristölautakunnan toiminnasta ja taustoista monipuolista tietoa. Ympäristö-, rakennus- ja toimenpidelupia myönnettiin 2020 198 kpl (2019 175 kpl), keskeneräisiä lupia oli Tammelassa 602 kpl. Haasteita päätöksentekoon tilikaudella toivat lukuisat vesihuoltolain vapautusanomukset. Paitsi lait ja asetukset, myös ympäristötarkastajan hyvä valmistelutyö on vaikuttanut päätöksentekoa helpottavasti. Tärkeää on, että hakijoita kohdellaan yhdenvertaisesti. *Tarkastuslautakunta kysyy, onko kunnalla oma, yhdenmukainen menettelytapa vapautusten saamiseksi?*

Sivistyspalvelut

Vuoden 2020 sivistyslautakunnassa ei ole ollut suuria yksittäisiä päätettäviä asioita, vaan päätökset ovat olleet sivistystoimen perustehtäviin kuuluvia päätöksiä. Yksittäisiä nostoja voidaan tehdä kuten talousarvio 2021, 5-vuotiaiden maksuton varhaiskasvatus 2020-2021, Lapsiystävällinen kunta toimintasuunnitelma 2020 sekä esi- ja perusopetuksen oppilaskuljetus hankinnat 2019-2021.

Peruskoulujen toiminta on jatkunut ennallaan ja uuden yhtenäiskoulun rakentamisasiat etenee omalla painollaan.

Lautakunta on kokenut hankalana oman toimialansa talousarvion hyväksymisen. Raami on tiukka, minkä vuoksi on jouduttu säästämään arjen asioista. Lautakunta ei ole myöskään saanut vaikuttaa investointisuunnitelmaan, joka koskee välittömästi lautakunnan oma palvelutuotannon toteuttamista. Sivistyslautakunnalle ei ole tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan pyynnöstä huolimatta annettu sen investointisuunnitelmaa, vaikka se tilinpäätöksessä on vastuussa sen toteutumisesta.

Tekniset palvelut

Teknisessä toimessa jäi tuloja saamatta koronaepidemian vuoksi, koska tilojen vuokralaisille annettiin vuokrahelpotuksia ja vuokra-asukkailla oli maksuvaikeuksia. Vastaanottohalli oli suurimman osan vuotta vajaakäytössä, mutta se saatiin vuokrattua täyteen vuoden lopussa. Letkun koulun myynnistä tuli taseesta alaskirjausta 52.221,88 euroa, myyntihinta oli 100 euroa.

Vesilaitoksen merkittävä investointihanke oli vesihuoltolinjan rakennuttaminen Liesjärven ja Portaan kylien välille.

Yksityisille myönnettiin avustuksia n. 55.000 euroa, edellisenä vuotena n. 38.600 euroa.

Pumpatun käyttöveden vuotovesiprosentti oli 5,8 % ja viemärien vuotovesiprosentti 31,9 %, edellisenä vuotena n. 29 %.

Yhteenveto lautakuntien alaisesta toiminnasta

Lautakuntien toiminta on pääosin vakiintunut valtuustokauden edetessä.

Kokouksissa ei ole ilmennyt suurempia päätöksentekoon liittyviä ongelmia. Sisäisessä tiedonkulussa toivotaan edelleen avoimuutta.

Yhteenveto hyötytavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnanvaltuuston talousarviossa asettamista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista eli hyötytavoitteista on osa jäänyt toteutumatta mm. koronapandemiasta johtuen. Kertomukseen on kirjattu ne hyötytavoitteet, jotka ovat jääneet toteutumatta ilman riittävää selvitystä.

Hyötytavoitteiden toivotaan olevan 1.8.2021 alkavalla valtuustokaudella riittävän tavoitteellisia ja haasteellisia eli sellaisia, joilla todella edistetään kunnan elinvoimaa, pitovoimaa ja vetovoimaa. Lisäksi tavoitteet tulee asettaa niin konkreettisiksi, että niiden toteuma on yksiselitteisesti todettavissa tilinpäätöksessä asianmukaisella mittarilla mitattuna.

4. TALOUDEN ANALYYSI

Tammelan kunnan ylijäämä oli tilinpäätösvuonna 1 258 502,89 euroa. Konsernin tuloslaskelma osoittaa 1,2 milj. ylijäämää. Tulokseen vaikuttivat ennakoitua parempi valtionosuuksien ja verotulojen kertyminen. Tämä oli tyypillistä koronavuonna kaikille kunnille.

Toimintatuottojen kertymä oli 4,1 milj. euroa ja laski edellisvuodesta hieman. Tammelassa tuottoja kertyi siihen nähden hyvin, että koronavuosi sulki maanlaajuisesti toimintoja eikä maksullisia palveluja pystytty järjestämään normaalilla tavalla.

Toimintakulut vastaavasti pienuivat hieman edellisvuodesta, kuluja oli yhteensä noin 27,5 milj. euroa, noin miljoonan vähemmän kuin edellisvuonna.

Toimintakate, eli tuottojen ja kulujen erotus, oli -33,3 milj. euroa, vähän alle miljoonan parempi edellisvuoteen nähden.

Talousarviossa sitovaksi asetettiin toimialoille toimintakate. Terveyspalvelut ylitti toimintakatteen 167 tuhannella eurolla ja kaavoituksen ja lupien palvelualue 35 tuhannella eurolla.

Verotuloja kertyi 22,8 milj. euroa ja **valtionosuuksia** 13,8 milj. euroa. Valio tuki kuntia avokätisesti koronavuonna, mikä näkyy myös Tammelan tilinpäätöksessä.

Tilinpäätöksessä kirjoitetaan "uudesta" valtionosuusjärjestelmästä vaikutuksineen. Järjestelmä on tullut voimaan vuonna 2015, joten tieto ei ole relevanttia enää tilinpäätöksessä 2020.

Edellä mainittujen tuloslaskelmaerien yhteissummana muodostuu **vuosikate**, joka oli 3,2 milj. euroa. Edellisenä vuonna vuosikate oli negatiivinen.

Perusolettama on, että vuosikatteen tulee kattaa poistot. Vuosikate riitti kattamaan poistot tilikaudella. Lopulta tilikaudesta muodostui ylijäämäinen.

Kunnan tulee tiedostaa, että valtio voi ryhtyä merkittäviin sopeuttamistoimiin jatkossa, ja esimerkiksi valtionosuuksiin voi tulla leikkauksia jatkossa. Yksi hyvä vuosi on hyvä poikkeus, ja päätöksenteossa tulee nähdä sen taustalle, kun vuosia verrataan keskenään. Myös tilinpäätöksessä on todettu, että kunnan tuottavuus ei kohentunut omin toimin, ja jatkossakin talouden suunnan kääntämiseksi tarvitaan rohkeita päätöksiä.

Taseen tunnusluvut

Kunnan lainakanta samoin kuin vuokra- ja leasingkanta pieneni edellisvuodesta. Näitä lukuja tulee tarkastella samassa yhteydessä, jotta nähdään, paljonko yksittäinen tammelalainen on "velkaa". Kunnalla on lainaa ja vuokravastuita asukasta kohden yhteensä 1 562, mikä on maltillinen. Tunnuslukuun vaikuttaa asukasmäärän muutos, eli muuttovoitto +6 osaltaan paransi tunnusluvun arvoa hienoisesti.

Tilikauden ylijäämä kirjataan taseeseen ylijäämäksi. Kunnalla on nyt taseessa ylijäämää noin 6,6 milj. euroa. Konsernin taseessa on kertynyttä ylijäämää 10,5 milj. euroa.

Investointien toteutuminen

Investointien omarahoitusvaatimus tilikaudella täyttyy, jos tunnusluku on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirta oli 2 314 tuhatta euroa. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Pysyvää tilannetta arvioidaan viiden vuoden aikajaksolla. Viiden vuoden kertymä on kunnassa 513 tuhatta euroa, eli positiivinen.

Investoinnit määritettiin talousarviossa hankeryhmittäin ja hankkeittain nettositoviksi. Yksikään investointi ei ylittänyt nettomäärärahoja. Kokonaisuutena investoinnit toteutuivat heikosti, 29-prosenttisesti. Tämä kasvattaa kunnan investointipainetta tulevina vuosina.

5. HENKILÖSTÖ

Kunnan henkilöstön lukumäärä oli vuoden lopussa 230 (237 v. 2019) ja työvoiman kokonaiskustannukset 9,743 milj. euroa (10,052 milj. euroa v. 2019).

Henkilöstökertomuksesta 2020 saa jälleen kattavasti tietoa kunnan henkilöstövoimavaroista, henkilöstön kehittämistoimenpiteistä, henkilöstön toiminta- ja aikaansaannoskykyrakenteesta ja sitovuudesta sekä henkilöstöjohtamisen tulosten vaikutuksista.

Henkilöstökertomuksen yhteenvedossa todetaan mm. seuraavaa: ” Vuoden 2020 henkilöstökysely järjestettiin lokakuussa. Tulokset esiteltiin päättäjille ja henkilöstölle marraskuussa järjestetyissä Teams- purkutilaisuuksissa. Koronavuodesta huolimatta henkilöstön työtyytyväisyys oli hyvällä tasolla. Erityisen hyvin toimii lähiesimiestyö ja työn sisältö koetaan mielekkääksi. Työturvallisuus ja avunsaanti työtehtävissä toimivat työyhteisössämme erinomaisesti.

Kehittämistä koettiin olevan tiedonkulussa, työntekijöiden arvostamisessa ja työajan riittävydessä.

Kehitystyötä tehdään strategian mukaisessa poikkihallinnollisessa ohjelmassa. Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö –ohjelman tavoitteena on kehittää kunnan henkilöstöä sekä kuntaa työnantajana, etsimällä keinoja ja tapoja sekä kehityksen painopistealueita henkilökunnan viihtyvyyden, sitoutuneisuuden ja osaamisen sekä työnantajaimagon kestävään kehittämiseen.”

Tarkastuslautakunta odottaa, että edellä todettu toteutuu myös käytännössä, ei pelkästään paperilla.

6. KUNTAKONSERNILLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tammelan kuntakonserniin yksi tytäryhtiö, kunnan 100-prosenttisesti omistama KOY Tammelan Vuokra-asunnot. Lisäksi kunnalla on 50-prosenttisesti omistuksessa oleva yhteisyhteisö, Tammelan Aluelämpö Oy, sekä viisi osakkuusyhteisöä, joita ovat kuntayhtymät.

Tarkastuslautakunnan toimenpide-ehdotuksen perusteella on kunnanvaltuusto hyväksynyt uuden konserniohjeen voimaan tulevaksi 1.1.2020 lukien. Samalla valtuusto on edellyttänyt tytäryhtiöiden hyväksyvän konserniohjeen yhtiötä sitovaksi vuoden 2020 yhtiökokouksessaan.

Konserniohjeessa todetaan mm. että ”Valtuusto asettaa talousarviossa tytäryhteisöille toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka on johdettu kuntastrategiasta ja siihen liittyvästä omistajapolitiikasta sekä yhteisön liiketoiminnasta. Konsernijohto neuvottelee tytäryhteisöjen kanssa asetettavista tavoitteista ennen niiden lopullista hyväksymistä.”

Kunnan vuoden 2020 tilinpäätöskertomuksessa todetaan mm. seuraavaa: Kuntalaissa 410/2015 edellytetään, että kuntakonsernille asetetaan toiminnan ja talouden keskeiset tavoitteet ja esittämään toimintakertomuksessa selvityksen tavoitteiden toteutumisesta riittävän kuvan saamiseksi kunnan toiminnasta ja tavoitteista.

Tarkastuslautakunta ei havainnut, että kuntakonsernille olisi asetettu tavoitteita ja selvitetty toteutumista.

Konserniohjeessa edellytetään, että konserniyhtiöt raportoivat kunnanhallitukselle talouden ja toiminnan tavoitteiden toteutumisesta. Raportointi ei ole toteutunut tilikaudella ohjeen mukaisesti eikä kunnanhallitus ole puuttunut asiaan. Tarkastuslautakunta edellyttää, että kunnanhallitus noudattaa konserniohjeen määräyksiä ja velvoittaa yhteisöt raportoimaan siten, kuin konserniohjeessa määrätään.

7. TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Tarkastuslautakunta odottaa kunnanhallitukselta selvitystä seuraavista havainnoista:

1. Vuositavoitteista (strategisista tavoitteista) on jäänyt merkittävä osa toteuttamatta ilman selvitystä. Koronapandemialla ei tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan ole voinut kaikilta osin olla vaikutusta tavoitteiden toteutumatta jäämiseen. Miksi tavoitteet eivät ole toteutuneet?
2. Miksi Tammelan Vuokra-asunnot Oy:lle ei ole asetettu toiminnan ja talouden tavoitteita kunnan talousarviossa?
3. Kunnan elinvoimaa ei voida tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan ulkoistaa. Miten kunnanhallitus aikoo kehittää kunnan elinvoimaa ja millä keinoilla?

8. TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KUNNANVALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2020 kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista kunnanhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä kunnanvaltuuston kokouksessa 31.7.2021 päättyvän toimikauden aikana, kuitenkin viimeistään syys- tai lokakuussa pidettävässä kunnanvaltuuston kokouksessa.

Tammelassa 18.5.2021

Antti Alasentie
puheenjohtaja

Taito Syrjälä
varapuheenjohtaja

Auli Rantanen
jäsen

Keijo Virtanen
jäsen

Jenni Rauhaniemi
jäsen

